

Advies Noord-Brabantse vrijstellingslijst onder de nieuwe Wet natuurbescherming

Analyse in relatie tot artikel 75 Flora- en faunawet

Claire Vos, Mirjam Broekmeyer, Dennis Lammertsma en Hugh Jansman

ALTERRA
WAGENINGEN UR

Advies Noord-Brabantse vrijstellingslijst onder de nieuwe Wet natuurbescherming

Analyse in relatie tot artikel 75 Flora- en faunawet

Claire Vos, Mirjam Broekmeyer, Dennis Lammertsma en Hugh Jansman

Dit onderzoek is uitgevoerd door Alterra Wageningen UR in opdracht van en gefinancierd door de provincie Noord-Brabant.

Alterra Wageningen UR
Wageningen, augustus 2016

Alterra-rapport 2736
ISSN 1566-7197

Vos, C.C., M.E.A. Broekmeyer, D.R. Lammertsma en H.A.H. Jansman, 2016. *Advies Noord-Brabantse vrijstellingslijst onder de nieuwe Wet natuurbescherming; Analyse in relatie tot artikel 75 Flora- en faunawet*. Wageningen, Alterra Wageningen UR (University & Research centre), Alterra-rapport 2736. 70 blz.; 45 fig.; 2 tab.; 17 ref.

Dit rapport geeft een advies over welke soorten in aanmerking kunnen komen voor vrijstelling onder de nieuwe Wet natuurbescherming. In een juridische analyse is ingegaan op de beschermingsregimes en vrijstelling van soorten onder de Flora- en faunawet en onder het wetsvoorstel Wet natuurbescherming.

Op basis van een ecologische analyse is voor 45 soorten een advies gegeven over de wenselijkheid om de soort op de Noord-Brabantse vrijstellingslijst te plaatsen. De analyse is gebaseerd op landelijke verspreidingsgegevens en op landelijke populatietrends. Indien aanwezig, is ook specifieke informatie over trends en voorkomen in de provincie Noord-Brabant in beschouwing genomen.

This report advises which species could be placed on the exemption list of the province of Noord-Brabant under the new Dutch Nature Protection law. An overview is given of the protection regimes under the current and new Dutch nature protection law. For 45 species an advise is given based on national distribution data and population trends. If available specific information on distribution and trends in the province of Noord-Brabant are taken into account.

Trefwoorden: Vrijstellingslijst, Regelgeving Natuurbescherming, Soortenbescherming

Dit rapport is gratis te downloaden van <http://dx.doi.org/10.18174/387986> of op www.wageningenUR.nl/alterra (ga naar 'Alterra-rapporten' in de grijze balk onderaan). Alterra Wageningen UR verstrekt *geen* gedrukte exemplaren van rapporten.

© 2016 Alterra (instituut binnen de rechtspersoon Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek), Postbus 47, 6700 AA Wageningen, T 0317 48 07 00, E info.alterra@wur.nl, www.wageningenUR.nl/alterra. Alterra is onderdeel van Wageningen UR (University & Research centre).

- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking van deze uitgave is toegestaan mits met duidelijke bronvermelding.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor commerciële doeleinden en/of geldelijk gewin.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor die gedeelten van deze uitgave waarvan duidelijk is dat de auteursrechten liggen bij derden en/of zijn voorbehouden.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Alterra-rapport 2736 | ISSN 1566-7197

Foto omslag: Hugh Jansman

Inhoud

	Samenvatting	5
1	Inleiding	7
2	Juridisch kader beschermde soorten en vrijstelling	9
2.1	Juridisch kader Flora- en faunawet	9
2.1.1	Wettelijk beschermde soorten	9
2.1.2	Ontheffing en vrijstelling voor beschermde soorten	10
2.1.3	De lijst van vrijgestelde soorten onder de huidige wetgeving	10
2.2	Wetsvoorstel Wet natuurbescherming	12
2.2.1	Wettelijk beschermde soorten	12
2.2.2	Verbodsbepalingen en voorwaarden voor ontheffing en vrijstelling	13
2.3	Overzicht van de wijzigingen in de Wet natuurbescherming ten opzichte van de huidige regelgeving	15
2.3.1	Veranderingen in verbodsbepalingen	15
2.3.2	Voorwaarden voor ontheffing en vrijstelling	16
3	Ecologische onderbouwing	17
3.1	Inleiding	17
3.2	Selectie van soorten voor de analyse	17
3.3	Analyse per soort	19
3.3.1	Aardmuis	22
3.3.2	Adder	23
3.3.3	Alpenwatersalamander	24
3.3.4	Boommarter	25
3.3.5	Bosmuis	26
3.3.6	Bruine Kikker	27
3.3.7	Bunzing	28
3.3.8	Damhert	29
3.3.9	Das	30
3.3.10	Dwergmuis	31
3.3.11	Dwergspitsmuis	32
3.3.12	Edelhert	33
3.3.13	Eekhoorn	34
3.3.14	Egel	35
3.3.15	Eikelmuis	36
3.3.16	Gewone bosspitsmuis	37
3.3.17	Gewone pad	38
3.3.18	Gewone zeehond	39
3.3.19	Grijze zeehond	40
3.3.20	Grote bosmuis	41
3.3.21	Haas	42
3.3.22	Hazelworm	43
3.3.23	Hermelijn	44
3.3.24	Huisspitsmuis	45
3.3.25	Kleine watersalamander	46
3.3.26	Konijn	47
3.3.27	Levendbarende hagedis	48
3.3.28	Meerkikker	49
3.3.29	Middelste groene kikker	50

3.3.30	Molmuis	51
3.3.31	Ondergrondse woelmuis	52
3.3.32	Ree	53
3.3.33	Ringslang	54
3.3.34	Rosse woelmuis	55
3.3.35	Steenmarter	56
3.3.36	Tweekleurige bosspitsmuis	57
3.3.37	Veldmuis	58
3.3.38	Veldspitsmuis	59
3.3.39	Vinpootsalamander	60
3.3.40	Vos	61
3.3.41	Vuursalamander	62
3.3.42	Waterspitsmuis	63
3.3.43	Wezel	64
3.3.44	Wild zwijn	65
3.3.45	Woelrat	66
4	Conclusies en aanbevelingen	67
	Literatuur	69

Samenvatting

De provincie Noord-Brabant is bezig met de implementatie van de nieuwe Wet natuurbescherming. Onderdeel hiervan is het opstellen van een Verordening waarin de provincie onder andere een vrijstelling van soorten wil opnemen. Bij het beoordelen welke soorten in aanmerking komen voor vrijstelling, is het de inzet van de provincie dat de overgang van de huidige wet naar de nieuwe wet beleidsneutraal is, conform de huidige vrijstellingen op basis van artikel 75. Dit rapport geeft een advies over welke van de huidige vrijgestelde en welke mogelijke extra soorten in aanmerking kunnen komen voor vrijstelling onder de nieuwe Wet natuurbescherming. In een juridische analyse is ingegaan op de beschermingsregimes en vrijstelling van soorten onder de Flora- en faunawet en onder het wetsvoorstel Wet natuurbescherming.

Op basis van een ecologische analyse is voor 45 soorten een advies gegeven over de wenselijkheid om de soort op de Brabantse vrijstellingslijst te plaatsen. De analyse is gebaseerd op landelijke verspreidingsgegevens en op landelijke populatietrends en voor zover aanwezig op specifieke informatie over trends en voorkomen in de provincie Noord-Brabant.

Voor achttien soorten is de inschatting dat de landelijke staat van instandhouding en de verspreiding en trend in Noord-Brabant gunstig genoeg is om de soorten in de provincie Noord-Brabant op de vrijstellingslijst te kunnen plaatsen. Voor zes huidige vrijgestelde soorten is het advies terughoudender geformuleerd en is geadviseerd om ze niet of eventueel gedeeltelijk vrij te stellen. Bij een gedeeltelijke vrijstelling is het advies dat een soort wel zou kunnen worden vrijgesteld voor activiteiten die te maken hebben met regulier onderhoud en bestendig beheer (de belangen genoemd onder artikel 3.10 lid 2 e, f en g) maar bijvoorbeeld niet in het kader van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling (artikel 3.10 lid 2 a). Met name bij ruimtelijke ingrepen kan leefgebied verloren gaan en kan de ruimtelijke samenhang tussen leefgebieden achteruitgaan. Voor de extra soorten die in de analyse zijn meegenomen, zijn er geen nieuwe soorten waarvoor geadviseerd wordt deze vrij te stellen.

Voor soorten waarvan het onduidelijk is of de staat van instandhouding voldoende gunstig is om de soort te kunnen vrijstellen, zou overwogen kunnen worden om via een gerichte monitoring de verspreiding en lokale populatietrends beter in beeld te brengen. Het is onder de Wet natuurbescherming aan de provincie om te bepalen hoe zij omgaat met de constatering dat een soort weliswaar landelijk in gunstige staat verkeert, maar regionaal achteruit is gegaan of slechts beperkt voorkomt. Nu de vrijstellingslijsten in de nieuwe wetgeving per provincie worden opgesteld, zal duidelijk(er) moeten worden wat de staat van instandhouding van de populaties van de soort op regionaal niveau is, zodat op grond hiervan een weloverwogen keuze voor vrijstellen kan worden gemaakt.

1 Inleiding

In de huidige Flora- en faunawet zijn bepaalde soorten als beschermde soort aangewezen. Via artikel 75 van de Flora- en faunawet is voor specifieke soorten vrijstelling of ontheffing van de verbodsbepalingen geregeld.

De provincie Noord-Brabant is bezig met de implementatie van de nieuwe Wet natuurbescherming. Onderdeel hiervan is het opstellen van een Verordening waarin de provincie onder andere een vrijstelling van soorten wil opnemen. Hierbij geldt als uitgangspunt dat er geen lastenverzwaring zal ontstaan voor aanvragers ten opzichte van de huidige vrijstellingen op basis van Flora- en faunawet art. 75 en waar mogelijk een lastenverlichting.

Onder de huidige Flora- en faunawet worden 248 soorten (exclusief vogels) beschermd. Daarvan zijn 43 soorten opgenomen in Bijlage 4 van de Regeling vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet. Deze vrijstellingslijst is door het rijk opgesteld. In de praktijk worden deze soorten op de vrijstellingslijst vaak 'Tabel 1'-soorten genoemd. In de nieuwe Wet natuurbescherming worden circa 240 soorten beschermd via verbodsbepalingen (voorlopige lijst). Deze lijst is onderverdeeld in een (indicatieve) lijst van Europees beschermde soorten waarvoor een strikt beschermingsregime geldt en een lijst van nationaal beschermde soorten, de zogenaamde 'andere soorten'.

Bij het beoordelen welke soorten in aanmerking komen voor vrijstelling is het de inzet van de provincie dat de overgang van de huidige wet naar de nieuwe wet beleidsneutraal is, conform de huidige vrijstellingen op basis van artikel 75. Daarnaast heeft de provincie behoefte aan een analyse welke extra soorten op basis van een ecologische analyse in aanmerking kunnen komen voor plaatsing op de vrijstellingslijst.

Alterra voert een juridische en ecologische analyse uit welke soorten in aanmerking komen voor vrijstelling onder de nieuwe Wet natuurbescherming, rekening houdend dat er in principe geen lastenverzwaring mag plaatsvinden voor aanvragers ten opzichte van de vrijstellingen op basis van de Flora- en faunawet art. 75.

De analyse en het advies geven de juridische grondslagen en een ecologische onderbouwing voor de vrijstelling van soorten onder de nieuwe wet Natuurbescherming in de provincie Noord-Brabant. De huidige wettelijke basis en soortenlijst vanuit de Flora- en faunawet worden vergeleken en vertaald naar de nieuwe Wet natuurbescherming. Voor een specifiek aantal soorten worden de beschermingsstatus, de staat van instandhouding (landelijke populatietrends), de landelijke verspreiding en de staat van instandhouding in Brabant weergegeven (conform de aanpak in het rapport van Vos *et al.* 2016). Op basis van deze analyse wordt per soort een advies gegeven over de wenselijkheid om de soort op de Brabantse vrijstellingslijst te plaatsen.

De volgende criteria zijn gebruikt om te komen tot een soortenlijst voor de analyse:

- De soort is beschermd onder de Flora- en faunawet en is vrijgesteld van de verbodsbepalingen in het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten. Het gaat om zogenaamde Tabel 1-soorten, ofwel soorten voorkomend op Bijlage 4 van de Regeling vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet.
- Daarnaast komt de soort ook voor op de bijlage behorend bij artikel 3.10 Onderdeel A of B van de Natuurbeschermingswet, de lijst met zogenaamde nationale soorten. Geen soorten van de (indicatieve) lijst van Europees beschermde soorten (Bijlage 3. Europees beschermde diersoorten en plantensoorten), omdat hiervoor een strikt beschermingsregime geldt.
- Het betreft een soort uit de soortgroep zoogdieren, reptielen en amfibieën van de lijst met nationale soorten van de Wet natuurbescherming. Voor soorten uit de soortgroep zoogdieren, reptielen en amfibieën is het beleid van de wetgever geweest om alles soorten uit deze soortgroep te beschermen, ongeacht hun bedreiging. Voor overige soorten van Onderdeel A of B heeft de status op de Rode Lijst geleid tot wettelijke bescherming.

Opbouw van de rapportage

In de juridische analyse (hoofdstuk 2) wordt ingegaan op de beschermingsregimes en vrijstelling van soorten onder de Flora- en faunawet en onder het wetsvoorstel Wet natuurbescherming. In de ecologische analyse (hoofdstuk 3) wordt voor de geselecteerde soorten een overzicht gegeven van de nationale en Brabantse staat van instandhouding en een advies gegeven over de wenselijkheid om de soort op de Brabantse vrijstellingslijst te plaatsen. In hoofdstuk 4 zijn enkele conclusies en aanbevelingen opgenomen.

2 Juridisch kader beschermde soorten en vrijstelling

2.1 Juridisch kader Flora- en faunawet

2.1.1 Wettelijk beschermde soorten

Onder de bescherming van de Flora- en faunawet vallen ongeveer 500 Nederlandse inheemse soorten, te weten ca. 250 inheemse plant- en diersoorten en alle inheemse vogelsoorten. Artikel 3 van de Flora- en faunawet (Ffw) richt zich op beschermde inheemse plantensoorten, waarbij wordt aangegeven dat deze soorten bij algemene maatregel van bestuur kunnen worden aangewezen. Dat is voor de planten gebeurd via het Besluit aanwijzing dier- en plantensoorten (Bijlage 1) en de Regeling aanwijzing dier- en plantensoorten (Bijlage 1). Artikel 4 van de Flora- en faunawet richt zich op beschermde inheemse diersoorten. Als dergelijke soorten worden aangemerkt:

- alle inheems zoogdieren, met uitzondering van de zwarte rat, bruine rat en huismuis;
- alle inheemse vogelsoorten;
- alle inheemse amfibieën en reptielen;
- alle inheemse vissen, met uitzondering van soorten waarop de Visserijwet van toepassing is.

Daarnaast kunnen overige diersoorten worden aangewezen bij algemene maatregel van bestuur. Dat is gebeurd in het Besluit aanwijzing dier- en plantensoorten (Bijlage 2) en de Regeling aanwijzing dier- en plantensoorten (Bijlage 2). De recentste informatie over de beschermingsstatus is te vinden via de soortendatabase <http://minez.nederlandsesoorten.nl/content/flora-en-faunawet>. De vigerende versies van de Flora- en faunawet en onderliggende Algemene Maatregelen van Bestuur zijn te vinden in Boerema, 2016.

Wijze van bescherming

Alle soorten zijn beschermd via de verbodsbepalingen van artikel 8 (Bepalingen betreffende planten op hun groeiplaats) en artikel 9 tot en met 12 (Bepalingen betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving). Artikel 13 betreft het verbod op bezit, handel en vervoer van bepaalde soorten. Artikel 14 betreft o.a. het verbod op het uitzetten van dieren en het uitzaaien van aangewezen planten. De overige verbodsbepalingen van artikel 15 t/m 18 richten zich op zaken zoals middelen voor het doden en vangen van dieren en de jachtakte en zijn niet van belang voor vrijstelling van soorten bij handelingen. Kader 1 geeft een overzicht van de verbodsbepalingen van artikel 8 t/m 14.

In het algemeen geldt dat alle activiteiten waarmee de verbodsbepalingen worden overtreden verboden zijn, tenzij men een ontheffing krijgt of gebruik kan maken van een vrijstelling.

Kader 1. Samenvatting verbodsbepalingen Flora- en faunawet artikel 8 t/m 14

Artikel 8: Het is verboden beschermde planten te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te onwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
Artikel 9: Het is verboden beschermde dieren te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10: Het is verboden beschermde dieren opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11: Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12: Het is verboden eieren van beschermde dieren te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Artikel 13: Het is verboden:

- Lid 1a. planten of producten van planten, of dieren dan wel eieren, nesten of producten van dieren, behorende tot een beschermde inheemse of beschermde uitheemse plantensoort onderscheidenlijk een beschermde inheemse of beschermde uitheemse diersoort.

Artikel 14:

- Lid 1: Het is verboden dieren of eieren van dieren in de vrije natuur uit te zetten.
- Lid 2: Het is verboden planten behorende tot bij algemene maatregel van bestuur aangewezen soorten in de vrije natuur te planten of uit te zaaien.

2.1.2 Ontheffing en vrijstelling voor beschermde soorten

In artikel 75 lid 5 en lid 6 is aangegeven onder welke voorwaarden kan worden afgeweken van deze verbodsbepalingen genoemd in artikel 8 tot en met 18.

1. Volgens lid 5 kan worden afgeweken van de verbodsbepalingen via het verkrijgen van een ontheffing of vrijstelling als geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Dit heet in de praktijk ook wel de 'lichte toets'.
2. Volgens lid 6 kan worden afgeweken van de verbodsbepalingen via het verkrijgen van een ontheffing of vrijstelling als geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort én als er sprake is van een geldig belang én als er geen andere bevredigende oplossing bestaat voor de ingreep. Deze toetsing staat in de praktijk bekend als de 'uitgebreide toets'. In lid 6 zijn de volgende belangen genoemd:
 - a. ten behoeve van onderzoek en onderwijs, repopulatie en herintroductie alsmede voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten;
 - b. teneinde het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een bij algemene maatregel van bestuur te bepalen aantal van bij die maatregel aan te wijzen soorten te vangen, te plukken of in bezit te hebben of,
 - c. met het oog op andere, bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen, belangen.

De andere belangen van artikel 75 lid 6c zijn vastgelegd in het Besluit vrijstelling beschermde plant- en diersoorten in artikel 2 lid 3. Daaronder zijn belangen zoals bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik en de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling. Voor Vogel- en Habitatrichtlijnsoorten geldt dat specifiek moet worden voldaan aan de belangen zoals die vermeld zijn in resp. de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn.

Bijlage 1 van het Besluit vrijstelling beschermde plant- en diersoorten bevat de soorten die beschermd worden via artikel 75 lid 6c. Dit zijn de zogenoemde Bijlage 1 AMvB-soorten.

2.1.3 De lijst van vrijgestelde soorten onder de huidige wetgeving

In het Besluit en de Regeling vrijstelling beschermde plant- en diersoorten wordt verwezen naar een bijlage met opsommingen van soorten, waarbij op grond van nader omschreven belangen of gevallen, een vrijstelling kan gelden van de verbodsbepalingen artikel 8 t/m 18 Flora- en faunawet. De volgende voorwaarden voor vrijstelling zijn relevant voor de analyse:

1. In het kader van de belangen bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik en ruimtelijke inrichting en ontwikkeling kan een vrijstelling van de verbodsbepalingen van artikel 8 t/m 12 Ffw gelden. Dit staat in artikel 16b lid 1 van het Besluit vrijstelling. In de Regeling Vrijstelling worden de soorten waarvoor deze vrijstelling geldt, genoemd in Bijlage 4. Dit zijn de zogenaamde Tabel 1-soorten. De vrijstelling geldt voor de volgende belangen:
 - de uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer of onderhoud van vaarwegen, watergangen, waterkeringen, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen en bermen en in het kader van natuurbeheer;
 - de uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw en de bosbouw;
 - bestendig gebruik;
 - de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.Als de verbodsbepalingen door overige belangen worden overtreden, is alsnog een ontheffing nodig.
2. In artikel 16e van het Besluit vrijstelling staat dat de verboden van de artikelen 9 t/m 11 Ffw niet gelden voor de huisspitsmuis, mol, bosmuis en veldmuis. Dat betekent dat men deze soorten mag doden, vangen, opzettelijk verontrusten of de nesten, voortplantingsplaatsen etc. mag weghalen en dergelijke. Voor de huisspitsmuis geldt dit alleen voor zover de soort zich bevindt in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken. Voor de overig genoemd soorten geldt de vrijstelling op alle locaties.
3. Artikel 13 van het Besluit vrijstelling vormt een vrijstelling van artikel 9 en artikel 13 lid 1 Ffw voor beschermde inheemse kikkers, padden en salamanders. Dat betekent dat deze soorten gevangen

en vervoerd mogen worden ter veiligstelling van deze dieren tegen het verkeer, tijdens de zogenaamde paddentrek.

4. Artikel 16 van het Besluit vrijstelling vormt een vrijstelling van artikel 13 lid 1, namelijk voor het vervoer en onder zich hebben van juveniele exemplaren en/of eieren van de groene kikker, bruine kikker en gewone pad ten behoeve van het gebruik ervan in het belang van onderwijs of onderzoek. De vrijstelling geldt dus niet voor volwassen exemplaren.

Er zijn ook twee vrijstellingen die de bescherming van vogels en delen van dieren bepalen en die in het kader van de afbakening van dit onderzoek niet relevant zijn, maar volledigheidshalve (als vrijstelling van de verboden onder artikel 8 t/m 18) toch genoemd worden:

- Artikel 14a van het Besluit vrijstelling vormt een vrijstelling van artikel 13 Flora- en faunawet voor zover het delen van beschermde inheemse dieren betreft, zoals geweien, braakballen etc.
- Artikel 16a van het Besluit vrijstelling vormt een vrijstelling van de artikelen 10 t/m 12 Flora- en faunawet ten aanzien van weidevogels. Dit in verband met de bescherming van weidevogels gedurende hun broedseizoen en de kuikenfase.

(Zie voor de officiële formulering van de artikelen Flora- en faunawet en Besluit vrijstelling Boerema 2016.)

Overigens regelt het Besluit vrijstelling ook dat een vrijstelling kan gelden voor beschermde inheemse dier- en plantensoorten als de werkzaamheden in het kader van de hierboven genoemde belangen plaatsvinden overeenkomstig een goedgekeurde gedragscode. Op deze manier kunnen ook soorten die niet generiek zijn vrijgesteld in Bijlage 4 én die niet vallen onder de bescherming van de Habitatrichtlijn Bijlage IV of de Vogelrichtlijn of Bijlage 1 van het Besluit vrijstelling, toch gebruikmaken van een vrijstelling.

In de praktijk van ontheffingsverlening en vrijstelling bij ruimtelijke ingrepen (niet zijnde beheer van populaties en schadebestrijding van soorten) zijn alle wettelijk beschermde soorten uiteindelijk ingedeeld in zogenaamde Tabel 1-, 2- of 3-soorten. Deze indeling is voor het eerst gehanteerd in de brochure *Buiten aan het werk*, uitgebracht door LNV (Ministerie Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 2010). Deze lijsten zijn nog op het internet te vinden, maar niet helemaal up-to-date. Deze indeling in tabellen bepaalt welke mate van bescherming een soort geniet: vrijstelling bij bepaalde belangen of een ontheffing en onder welke voorwaarden een ontheffing kan worden verkregen.

Tabel 1-soorten

Tabel 1 bevat soorten die wettelijk beschermd zijn, maar die via Bijlage 4 van de Regeling vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet voor bepaalde activiteiten zijn vrijgesteld. Dat wil zeggen dat bij bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik of uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, de verboden van artikel 8 tot en met 12 niet gelden. Alleen als er sprake is van andere activiteiten waardoor de verbodsbepalingen worden overtreden, is een ontheffing nodig. Deze kan worden verleend als wordt voldaan aan de voorwaarde dat de ingreep geen afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

Tabel 2-soorten

Tabel 2 bevat soorten die kunnen zijn vrijgesteld via een gedragscode in het geval van de activiteiten bestendig beheer, onderhoud en gebruik of ruimtelijke inrichting of ontwikkeling. Als er geen gebruik kan worden gemaakt van een gedragscode is een ontheffing nodig. Deze kan worden verleend als wordt voldaan aan de voorwaarde dat de ingreep geen afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

Tabel 3-soorten

Tabel 3 bevat soorten die behoren tot Bijlage 1 AMvB of tot Bijlage IV Habitatrichtlijn. Alle Tabel 3-soorten kunnen worden vrijgesteld via een gedragscode in het geval van de activiteiten bestendig beheer, onderhoud en gebruik. Daarnaast kan de subset van de soorten van Bijlage 1 AMvB, via een gedragscode ook worden vrijgesteld voor ruimtelijke inrichting of ontwikkeling. Dit geldt echter niet voor Habitatrichtlijnsoorten. Als geen gebruik kan worden gemaakt van een vrijstelling is een

onthefing nodig, waarbij vereist is dat er geen afbreuk plaatsvindt van de gunstige staat van instandhouding van de soort, er geen alternatief is voor de activiteit en aan een wettelijk belang wordt voldaan.

2.2 Wetsvoorstel Wet natuurbescherming

2.2.1 Wettelijk beschermde soorten

Hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming voorziet in voorschriften ter bescherming van in het wild levende diersoorten en plantensoorten. Er is sprake van een apart beschermingsregime voor soorten van de Vogelrichtlijn (par. 3.1), een apart beschermingsregime voor soorten van de Habitatrichtlijn (par. 3.2) en een apart beschermingsregime voor zogenaamde 'andere soorten', die vanuit nationaal oogpunt beschermd worden (par. 3.3).

Elke van de drie beschermingsregimes kent zijn eigen soortenlijsten met daarbij eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of ontheffingsverlening. Nieuw is dat onder de Wet natuurbescherming de bevoegdheid voor het verlenen van vrijstellingen en ontheffingen grotendeels overgaat van het ministerie van Economische Zaken naar de provincies. De bevoegdheid voor het goedkeuren van gedragscodes blijft wel bij EZ.

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

De bescherming richt zich op alle van nature in Nederland in het wild levende vogels (artikel 3.1 lid 1). De verbodsbepalingen staan genoemd in artikel 3.1 lid 1 t/m 5. De voorwaarden en de geldende belangen om af te wijken van de verbodsbepalingen staan genoemd in artikel 3.3 lid 4.

Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

De bescherming richt zich op soorten genoemd in Bijlage IV onderdeel van de Habitatrichtlijn, soorten genoemd in Bijlage II bij het Verdrag van Bern en soorten genoemd in Bijlage I bij het verdrag van Bonn. Voor deze soorten geldt een strikt beschermingsregime. Als indicatie welke soorten deze strikte bescherming behoeven, is een lijst opgenomen in Bijlage 3 bij de Memorie van Toelichting Regels ter bescherming van de natuur (Wet natuurbescherming). Het gaat om de soorten op Tabel 1 van deze Bijlage 3, Europees beschermde diersoorten en plantensoorten. Het betreft een niet-limitatieve lijst. Zo staat de wolf niet op de lijst, maar mocht deze zich in Nederland vestigen, dan valt de soort onder de beschermingsbepalingen van artikel 3.5. De verbodsbepalingen staan genoemd in artikel 3.5 en 3.6. De voorwaarden en de geldende belangen om af te wijken van de verbodsbepalingen staan genoemd in artikel 3.8 lid 4.

Daarnaast geldt een apart beschermingsregime voor soorten waarbij de staat van instandhouding in gevaar kan komen door onttrekking aan de natuur en exploitatie. Het gaat hierbij om soorten op Bijlage V Habitatrichtlijn, Bijlage III verdrag van Bern en Bijlage II Verdrag van Bonn. Deze soorten zijn vermeld op Tabel 2 van Bijlage 3, Europees beschermde diersoorten en plantensoorten.

- Artikel 14 van de Habitatrichtlijn verplicht lidstaten om maatregelen te treffen voor soorten van Bijlage V om zo te zorgen dat het aan de natuur onttrekken van deze soorten en de exploitatie verenigbaar is met het in een gunstige staat van instandhouding behouden van de soort. Het kan gaan om maatregelen om toegang tot terreinen te reguleren, voorschriften voor het kopen, in bezit hebben e.d. van soorten of bijvoorbeeld voorschriften voor de onttrekkingsperioden en -wijzen. Deze zijn opgesomd in lid 2 van artikel 14.
- Artikel 7 van het Verdrag van Bern verplicht elke deelnemende partij om de noodzakelijke en nodige wettelijke en bestuurlijke stappen te nemen om te komen tot bescherming van wilde faunasoorten uit Bijlage 3. Beschermende maatregelen zijn genoemd in lid 3 van artikel 7.

Beschermingsregime andere soorten

De bescherming richt zich op in het wild levende faunasoorten die genoemd zijn in de Bijlage onderdeel A en vaatplanten die genoemd zijn in de Bijlage onderdeel B. Dit betreft een limitatieve lijst van soorten uit de soortgroepen zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, kevers en vaatplanten. De verbodsbepalingen voor fauna- en florasoorten staan genoemd in artikel 3.10 lid 1.

De voorwaarden om af te wijken van de verbodsbepalingen zijn genoemd in artikel 3.8, m.u.v. lid 3 en 4, en genoemd in artikel 3.10 lid 2.

Andere of nationale soorten die vermeld staan op onderdeel A kunnen ook beschermd zijn vanuit Europees perspectief als maatregelen moeten worden getroffen indien de staat van instandhouding in het geding is door onttrekking en exploitatie (zie hierboven). In tabblad 4 van de Excelfile (zie de aparte Excelfile *Def lijsten Noord-Brabant*) is aangegeven of een soort die vanuit nationaal oogpunt strikt beschermd wordt, tevens vanuit Europees perspectief valt onder de bescherming tegen onttrekking en exploitatie.

Zorgplicht

Ten slotte geldt voor soorten, die níet beschermd zijn via bovenstaande beschermingsregimes, altijd de zorgplicht. Artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming stelt dat iedereen voldoende zorg in acht moet nemen voor o.a. in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Deze zorg houdt in elk geval in dat eenieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor in het wild levende dieren en planten:

- a. dergelijke handelingen achterwege laat dan wel
- b. indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of
- c. voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zo veel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.

2.2.2 Verbodsbepalingen en voorwaarden voor ontheffing en vrijstelling

In het kader van dit onderzoek is relevant welke verbodsbepalingen er gelden voor het beschermingsregime van de categorie 'andere soorten' van Bijlage onderdeel A en B, en onder welke voorwaarden een ontheffing of vrijstelling van deze verboden kan worden verleend. Provinciale Staten kunnen ingevolge artikel 3.8 lid 2 van de Wet natuurbescherming bij verordening vrijstelling verlenen van de verbodsbepalingen voor deze 'andere soorten'.

Verbodsbepalingen

Voor de categorie 'andere soorten' gelden de volgende verboden (artikel 3.10 lid 1):

- a. Het verbod om in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de Bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen.
- b. Het verbod om de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel A opzettelijk te beschadigen of te vernielen.
- c. Het verbod om vaatplanten van de soorten, genoemd in de Bijlage, onderdeel B, bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

In artikel 3.10 lid 3 staat dat de verboden, bedoeld in het eerste lid, onderdelen a en b, niet van toepassing zijn op de bosmuis, de huisspitsmuis en de veldmuis voor zover deze dieren zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevinden. Hiermee is sprake van een landelijke vrijstelling, zoals die ook onder de Flora- en faunawet was geregeld in het Besluit vrijstelling artikel 16e.

Voorwaarden voor vrijstelling

Een (provinciale) vrijstelling kan verband houden met de volgende handelingen of belangen.

Ten eerste belangen zoals die ook gelden voor Habitatrichtlijnsoorten, volgens artikel 3.8 lid 5b:

1. In het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
2. *Ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;*
3. In het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;

4. Voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten;
5. Om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben.

Daarnaast mag voor de categorie 'andere soorten' ook in het kader van de volgende aanvullende belangen vrijstelling of ontheffing worden verleend (artikel 3.10 lid 2).

- a. In het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daaropvolgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
- b. *Ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen;*
- c. *Ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;*
- d. *Ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;*
- e. In het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
- f. In het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- g. In het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied of
- h. In het algemeen belang.

De Flora- en faunawet kent eigen artikelen (65 t/m 74 Flora- en faunawet) voor vrijstelling en ontheffing bij het beheer en de bestrijding van schade. Ook de Wet natuurbescherming kent een eigen paragraaf voor schadebestrijding, overlastbestrijding en schadebeheer. Deze belangen, die hierboven cursief zijn weergegeven, komen terug in de artikelen van paragraaf 3.4 Wet natuurbescherming en zullen een plaats krijgen in een (andere) provinciale verordening voor vrijstelling schadebestrijding en beheer, als opvolger van de Verordening vrijstelling ex artikel 65 Flora- en faunawet.

Deze analyse richt zich op de mogelijkheden voor vrijstelling conform de belangen van artikel 75 Flora- en faunawet. Daarom gaan we bij deze analyse na of vrijstelling mogelijk is in verband met de bovenstaande belangen genoemd onder 1, 3, 4 en 5 en a, e, f, g en h.

Een vrijstelling (of ontheffing) kan alleen verleend worden als voldaan is aan drie cumulatieve voorwaarden (artikel 3.10 lid 2):

- er bestaat geen andere bevredigende oplossing voor deze handeling;
- zij is nodig in het kader van handeling waarbij sprake is van een wettelijk belang;
- er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Dit onderzoek richt zich primair op het derde criterium en dus de vraag of de (Noord-Brabantse) populaties van de betreffende soorten zich in een gunstige staat van instandhouding bevinden. Daarvoor wordt voor de begrippen populatie en gunstige staat van instandhouding aangesloten bij de definities die gehanteerd worden binnen de Habitatrichtlijn (artikel 1 Hr) en het document van de Europese Commissie *Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive* (EU, 2007).

Daarnaast wordt in algemene zin geadviseerd op grond van welke belangen een soort zou kunnen worden vrijgesteld. Voor het bepalen of er ook andere bevredigende oplossingen bestaan, kan niet in algemene zin worden geadviseerd. Dit is alleen te beoordelen per afzonderlijke handeling of activiteit en niet generiek.

2.3 Overzicht van de wijzigingen in de Wet natuurbescherming ten opzichte van de huidige regelgeving

In de Wet natuurbescherming wordt meer dan onder de Flora- en faunawet aangesloten bij de beschermingsartikelen uit de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn. Ook is er een duidelijker onderscheid tussen de bescherming van soorten die vanuit Europese verplichtingen bescherming behoeven en soorten die vanuit nationaal oogpunt bescherming behoeven, de categorie 'andere soorten'. Ten opzichte van de Flora- en faunawet is dan ook sprake van diverse veranderingen wat betreft de lijsten met te beschermen soorten, de definitie van de verbodsbepalingen en de voorwaarden bij afwijking van de verbodsbepalingen.

Omdat de soorten die beschermd zijn vanuit Europese verplichtingen buiten de analyse van dit rapport vallen, gaan we hier nader in op de veranderingen in de wijze van bescherming van de categorie 'andere soorten' wat betreft de verbodsbepalingen en de voorwaarden om af te wijken van de verbodsbepalingen.

2.3.1 Veranderingen in verbodsbepalingen

Soorten uit de categorie 'andere soorten' zijn onder de Wet natuurbescherming beschermd tegen opzettelijk doden en vangen en tegen opzettelijke beschadiging of vernieling van de vaste voortplanting- en rustplaatsen (zie kader 2).

Kader 2: Verbodsbepalingen categorie andere soorten

Artikel 3.10 Wet natuurbescherming

Lid 1. Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden:

- a. in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
- b. de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen, of
- c. vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Verstoring en verontrusting

Het opzettelijk verontrusten van beschermde soorten uit de categorie 'andere soorten' en het verstoren van vaste voortplantingsplaatsen of rust- en verblijfplaatsen is in de Wet natuurbescherming *niet* langer verboden, hetgeen onder de Flora- en faunawet wel het geval was (artikel 10 en deel van artikel 11).

In de Flora- en faunawet werd onderscheid gemaakt tussen het 'verontrusten van dieren' en het 'verstoren van verblijfplaatsen etc.'. Een onduidelijk onderscheid, waarbij door het verstoren van verblijfplaatsen immers vaak automatisch ook het dier werd verontrust.

De Habitatrichtlijn kent dit onderscheid niet en verbiedt alleen het opzettelijk verstoren van soorten. In de Wet natuurbescherming is noch verstoring noch verontrusting meer verboden voor de categorie 'andere soorten'. In de praktijk van de Flora- en faunawet werd niet vaak getoetst aan artikel 10.

Opzetvereiste

In de Wet natuurbescherming is het opzetvereiste toegevoegd bij het doden/vangen en beschadigen/vernielen van soorten. In de Flora- en faunawet was geen sprake van het opzetvereiste, alleen bij verontrusting (art. 10 Ffwet). Hierdoor was de Flora- en faunawet strenger dan de verbodsbepalingen van de Habitatrichtlijn. Dat betekent dat niet-opzettelijke handelingen waarbij de

verbodsbepalingen overtreden worden, niet langer strafbaar zijn (Memorie van Toelichting Wnb). Zonder opzet is onder de Wet natuurbescherming dus geen ontheffing meer nodig.

De vraag is wanneer sprake is van opzet. De Memorie van Toelichting stelt dat handelingen die worden verricht in het kader van normaal agrarisch, bosbouwkundig of visserij gebruik onder de reikwijdte van het opzetvereiste vallen. Uit dezelfde Memorie van Toelichting van het wetsvoorstel blijkt dat het Hof van Justitie in zijn jurisprudentie heeft bepaald dat onder opzet ook voorwaardelijke opzet moet worden begrepen: "daarvan is sprake als iemand een handeling verricht en daarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat zijn gedragingen schadelijke gevolgen hebben voor een dier of plant...". Er is dan dus sprake van een wilselement en een kans op het aanvaarden van de mogelijkheid dat de verbodsbepalingen worden overtreden (artikel Tubbing). Ook een uitspraak van de RvS uit 2014 geeft aan dat sprake is van "opzettelijke verontrusting" als de verstoring willens en wetens is veroorzaakt. Dat betekent ook hier dat het risico op verstoring als aanmerkelijke kans bewust is aanvaard (bron ECLI:NL:RBNNE:2014:1720). Samengevat betekent dit dat diegene die een handeling verricht, moet weten dat er verbodsbepalingen gelden en het risico aanvaardt dat deze mogelijk overtreden worden. In dat geval is sprake van opzet.

2.3.2 Voorwaarden voor ontheffing en vrijstelling

Onder de Wet natuurbescherming is sprake van veel belangen op grond waarvan een ontheffing of vrijstelling kan worden verleend voor andere soorten. Met name belang h. uit artikel 3.10 lid 2 biedt ruime mogelijkheden via de formulering 'in het algemeen belang'. Men zou kunnen betogen dat hiermee alle voornoemde belangen ook gedekt worden. Uit de Memorie van Toelichting blijkt dat dit onderdeel bedoeld is als restcategorie ten opzichte van de andere genoemde belangen. Het is aan de initiatiefnemer om dit belang aannemelijk te maken bij de aanvraag van een ontheffing. Uit nieuwe jurisprudentie zal moeten blijken hoe 'in het algemeen belang' geïnterpreteerd kan worden, en welke belangen daar dus wel en niet onder zullen vallen.

Onder de Flora- en faunawet was voor beschermde soorten de status (Tabel 1-, 2- of 3-soort) bepalend of er bij een ontheffing sprake moest zijn van een wettelijk geldig belang. Immers, alleen Tabel 3-soorten kenden de zogenaamde uitgebreide toets waarbij sprake was van het voldoen aan de drie criteria: geldig belang, geen alternatief, geen afbreuk gunstige staat van instandhouding soort (zie paragraaf 2.2.3). Bij een ontheffingsaanvraag voor Tabel 1- en 2-soorten hoefde alleen getoetst te worden of er geen afbreuk werd gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

Onder de Wet natuurbescherming gelden voor de categorie andere soorten altijd de drie cumulatieve ontheffings- en vrijstellingscriteria.

3 Ecologische onderbouwing

3.1 Inleiding

3.2 Selectie van soorten voor de analyse

De volgende criteria zijn gebruikt om te komen tot een soortenlijst voor de analyse:

- De soort is beschermd onder de Flora- en faunawet en is vrijgesteld van de verbodsbepalingen in het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten. Het gaat om zogenaamde Tabel 1-soorten ofwel soorten voorkomend op Bijlage 4 van de Regeling vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet.
- Daarnaast komt de soort ook voor op bijlage behorend bij artikel 3.10 Onderdeel A of B van de Natuurbeschermingswet, de lijst met zogenaamde nationale soorten. Geen soorten van de (indicatieve) lijst van Europees beschermde soorten (Bijlage 3. Europees beschermde diersoorten en plantensoorten), omdat hiervoor een strikt beschermingsregime geldt.
- Het betreft een soort uit de soortgroep zoogdieren, reptielen en amfibieën van de lijst met nationale soorten van de Wet natuurbescherming. Voor soorten uit de soortgroep zoogdieren, reptielen en amfibieën is het beleid van de wetgever geweest om alle soorten uit deze soortgroep te beschermen, ongeacht hun bedreiging. Voor overige soorten van Onderdeel A (vissen, dagvlinders, libellen en kevers) of B (vaatplanten) heeft de status op de Rode Lijst geleid tot wettelijke bescherming.

Om tot een selectie van soorten te komen volgens de bovenstaande criteria, zijn de volgende stappen toegepast (zie de aparte Excelfile *Def lijsten Noord-Brabant*).

1. In tabblad 1 (*Ffw alle srt*) zijn alle plant- en diersoorten die beschermd zijn onder de Flora- en faunawet bijeengezet, zoals hiernaar verwezen wordt in artikel 3 en 4 Flora- en faunawet en in het Besluit aanwijzing dier- en plantensoorten Flora- en faunawet Bijlage 1 en Bijlage 2.
2. In tabblad 2 (*Wnb Bijlage A en B srt*) zijn alle plant- en diersoorten opgenomen die vermeld staan in de Bijlage behorende bij artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming, onderdeel A en onderdeel B. Dit zijn de zogenaamde 'andere soorten', alle soorten die vanuit nationaal oogpunt bescherming behoeven¹.
3. In tabblad 3 (*all Ffw en Wnb*) zijn alle soorten uit tabblad 1 en 2 gecombineerd. Daaruit wordt duidelijk of de soort zowel onder Ffw als Wnb beschermd is, of de bescherming van de Ffw vervalt, of dat de soort nieuw onder de Wnb beschermd wordt. Voor alle soorten die onder de Wnb vermeld staan op onderdeel A of B behorende bij artikel 3.10 Wnb, is in een kolom 'selectie Wnb vanwege RL-lijst status' met 1 aangegeven of de soort beschermd is vanwege de Rode Lijststatus. Het is immers de bedoeling van de wetgever geweest om voor de soortgroepen vaatplanten, dagvlinders, libellen, vissen en kevers alleen die soorten te beschermen die bedreigd of ernstig bedreigd zijn. Dit betekent dat in het bestand alle soorten uit voornoemde soortgroepen standaard een '1' hebben gekregen. Alle soorten uit de soortgroep amfibieën, reptielen en zoogdieren hebben een '0' gekregen in die kolom.
4. In tabblad 4 (*selectie srt onderzoek Nbr Wnb*) bevat alle soorten met een '0' uit tabblad 3. Het resultaat is een lijst van 45 soorten (zie Tabel 1). Het gaat daarbij om 25 soorten die ook beschermd werden onder de Flora- en faunawet (zogenaamde Tabel 1-soorten). Daarnaast gaat het om 20 soorten die onder de Flora- en faunawet voorkwamen op Tabel 2 of Tabel 3 en ook op de lijst staan van soorten behorend bij Onderdeel A artikel 3.10 van de Wnb.

¹ Dat betekent dat de lijst beschermde soorten onder de Wet natuurbescherming in dit tabblad niet compleet is, omdat soorten die vanuit Europees oogpunt een strikte bescherming behoeven, niet in dit tabblad staan vermeld.

Tabel 1

Overzicht van de soortenselectie voor analyse

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Soortgroep	Beschermingsregime Flora- en faunawet
Aardmuis	<i>Microtus agrestis</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Adder	<i>Vipera berus ssp. berus</i>	Reptielen	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB
Alpenwatersalamander	<i>Mesotriton alpestris</i>	Amfibieën	Tabel 2
Boommarter	<i>Martes martes</i>	Zoogdieren	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB
Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Bruine kikker	<i>Rana temporaria</i>	Amfibieën	Tabel 1
Bunzing	<i>Mustela putorius</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Damhert	<i>Dama dama</i>	Zoogdieren	Tabel 2
Das	<i>Meles meles</i>	Zoogdieren	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB
Dwergmuis	<i>Micromys minutus</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Dwergspitsmuis	<i>Sorex minutus</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Edelhert	<i>Cervus elaphus</i>	Zoogdieren	Tabel 2
Eekhoorn	<i>Sciurus vulgaris</i>	Zoogdieren	Tabel 2
Egel	<i>Erinaceus europeus</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Eikelmuis	<i>Eliomys quercinus</i>	Zoogdieren	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB
Gewone bosspitsmuis	<i>Sorex araneus</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Gewone pad	<i>Bufo bufo</i>	Amfibieën	Tabel 1
Gewone zeehond	<i>Phoca vitulina</i>	Zoogdieren	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB
Grijze zeehond	<i>Halichoerus grypus</i>	Zoogdieren	Tabel 2
Grote bosmuis	<i>Apodemus flavicollis</i>	Zoogdieren	Tabel 2
Haas	<i>Lepus europeus</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Hazelworm	<i>Anguis fragilis</i>	Reptielen	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB
Hermelijn	<i>Mustela erminea</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Huisspitsmuis	<i>Crocidura russula</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Kleine watersalamander	<i>Lissotriton vulgaris</i>	Amfibieën	Tabel 1
Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Levendbarende hagedis	<i>Zootoca vivipara</i>	Reptielen	Tabel 2
Meerkikker	<i>Rana ridibunda</i>	Amfibieën	Tabel 1
Middelste groene kikker	<i>Rana esculenta</i>	Amfibieën	Tabel 1
Molmuis	<i>Arvicola scherman</i>	Zoogdieren	- ¹
Ondergrondse woelmuis	<i>Pitymys subterraneus</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Ree	<i>Capreolus capreolus</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Ringslang	<i>Natrix natrix</i>	Reptielen	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB
Rosse woelmuis	<i>Clethrionomys glareolus</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Steenmarter	<i>Martes foina</i>	Zoogdieren	Tabel 2
Tweekleurige bosspitsmuis	<i>Sorex coronatus</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Veldmuis	<i>Microtus arvalis</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Veldspitsmuis	<i>Crocidura leucodon</i>	Zoogdieren	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB
Vinpootsalamander	<i>Lissotriton helveticus</i>	Amfibieën	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB
Vos	<i>Vulpes vulpes</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Vuursalamander	<i>Salamandra salamandra</i>	Amfibieën	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB
Waterspitsmuis	<i>Neomys fodiens</i>	Zoogdieren	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB
Wezel	<i>Mustela nivalis</i>	Zoogdieren	Tabel 1
Wild zwijn	<i>Sus scrofa</i>	Zoogdieren	Tabel 2
Woelrat	<i>Arvicola terrestris</i>	Zoogdieren	Tabel 1

¹ Betreft nieuwe ondersoort Woelrat

3.3 Analyse per soort

Per soort is de volgende informatie opgenomen:

Status bescherming

1. Soortnaam
2. Beschermingsstatus onder de Flora- en faunawet
3. Beschermingsstatus onder de Wet natuurbescherming
4. Vrijstelling onder de Flora- en faunawet
5. Vrijstelling onder de Wet natuurbescherming

Landelijke verspreiding

6. Kaart met landelijke verspreiding, inclusief bronvermelding

Landelijke populatietrends

7. Staat van instandhouding, inclusief bronvermelding
8. Landelijke populatietrend, inclusief bronvermelding

Verspreiding en trends Noord-Brabant

9. Informatie over het voorkomen van de soort in Noord-Brabant en indien beschikbaar informatie over de provinciale populatietrends, inclusief bronvermelding.

Advies vrijstellingslijst Noord-Brabant

10. Advies om de soort al dan niet op de vrijstellingslijst te plaatsen op basis van de staat van instandhouding, en de landelijke en provinciale verspreiding en populatietrends.

Interpretatie staat van instandhouding en populatietrends

Volgens de Habitatrichtlijn kan een soort worden vrijgesteld als aangetoond kan worden dat er geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

De term 'gunstige staat van instandhouding' is afkomstig uit de Habitatrichtlijn en is nader toegelicht in artikel 1 Hr onder letter i. In de praktijk van de rapportages onder de Habitatrichtlijn wordt via de volgende vier criteria onderzocht of de staat van instandhouding gunstig is (Natura 2000-doelendocument):

- Verspreiding: areaal stabiel of toenemend EN niet kleiner dan gunstige referentie (FRR);
- Populatie: populatie groter dan of gelijk aan de gunstige referentie (FRP) EN voortplanting, sterfte en leeftijdsopbouw niet slechter dan normaal;
- Leefgebied: leefgebied is voldoende groot (en stabiel of toenemend) EN de kwaliteit is geschikt voor het op lange termijn voortbestaan van de soort;
- Toekomstperspectief: de belangrijkste bedreigingen zijn niet wezenlijk; de soort zal op lange termijn levensvatbaar zijn.

Een populatie is een groep van individuen van dezelfde soort, die gelijktijdig leven in eenzelfde geografisch gebied en zich in principe onderling kan voortplanten ofwel een gemeenschappelijke genenpool delen (EU, 2007). Een populatie is aldus een eenheid van voortbestaan van een soort. Veel soorten leven in een netwerkpopulatie, waarbij meerdere lokale populaties via dispersie met elkaar verbonden zijn.

In Nederland rapporteren we over de staat van instandhouding van Habitatrichtlijnsoorten op landelijk niveau. Er zijn geen gegevens bekend over de staat van instandhouding van lokale populaties dan wel netwerkpopulaties.

Bij de beperktere analyse in dit rapport hebben wij ons gericht op de landelijke verspreidingsgegevens en op landelijke populatietrends en – voor zover aanwezig – op specifieke informatie over trends en voorkomen in de provincie Noord-Brabant.

Informatie verspreiding en trends Noord-Brabant

Voor de inschatting van de populatieontwikkeling van de soorten in Noord-Brabant is gebruikgemaakt van verschillende bronnen. Voor zoogdieren die in het FBE Noord-Brabant beheerplan 2011–2016 staan vermeld, is deze informatie gebruikt, aangezien dit de actueelste informatie is voor de provincie. Daarnaast is voor deze soorten, en ook voor de zoogdieren die niet in dit beheerplan worden behandeld, gebruikgemaakt van de Atlas van de Nederlandse Zoogdieren (Broekhuizen *et al.* 2016). Voor de amfibieën en reptielen is gebruikgemaakt van de levende atlas op internet (www.ravon.nl) en de atlas (Creemers & Van Delft, 2009). Voor een beperkt aantal soorten is informatie over de gunstige staat van instandhouding beschikbaar in de studie van Ottburg en Van Swaay (2014). De FRP (Favourable Reference Population) geeft een inschatting of de aantallen in Nederland voldoende groot zijn om een duurzame populatie te waarborgen en de FRR (Favourable Reference Range) geeft aan of een soort in Nederland een voldoende groot verspreidingsgebied kent om een duurzame populatie te waarborgen. De meeste soortinformatie heeft dus betrekking op heel Nederland. Er is vervolgens een inschatting gemaakt van de status in Noord-Brabant, waarbij vooral is gekeken naar het belang van de provincie voor de soort in Nederland (globale aandeel positieve atlasblokken) en de trend in de provincie (historisch meer of minder positieve atlasblokken). Voor veel soorten wordt vermeld dat er onvoldoende informatie beschikbaar is voor een goede inschatting van de actuele verspreiding en trend. Ook hebben nieuwe inventarisatiemethoden (zoals cameravallen) en een toename van het aantal inventariseerders tot een toename van het aantal positieve atlasblokken geresulteerd. Deze toename is dan waarschijnlijk eerder een onderzoekseffect dan een reële toename van de populatieomvang. Ditzelfde speelt bij soorten waarbij verwarring met andere soorten een rol kan spelen, zoals het groenekikkercomplex. Uiteindelijk is dan een inschatting gemaakt op basis van expert judgement.

Advies voor vrijstelling

Om tot een advies voor vrijstelling te komen, is de volgende beslisboom aangehouden:

1. Komt de soort voor in Noord-Brabant?
 - a. Nee, dan geen opname voor vrijstelling.
 - b. Ja, dan door naar 2.
2. Is de staat van instandhouding gunstig en/of status Rode Lijst thans niet bedreigd?
 - a. Nee, ongunstige staat van instandhouding of Rode Lijst-status, dan geen opname voor vrijstelling
 - b. Ja, dan door naar 3.
3. Wat is de landelijke trend van de soorten?
 - a. Afnemend of onzeker, dan geen opname voor vrijstelling
 - b. Stabiël, dan door naar 4.
4. Wat zijn voorkomen en trend in Noord-Brabant?
 - a. Het voorkomen is lokaal en/of trend wijst op geringe populatieomvang, dan geen opname voor vrijstelling of beperkte opname voor vrijstelling bepaalde belangen
 - b. Voorkomen is verspreid en gunstige lokale trend: opname voor vrijstelling.

In sommige gevallen is afgeweken van deze beslisboom, bijvoorbeeld omdat er onvoldoende informatie beschikbaar is of er is een andere expertinschatting gemaakt op basis van specifieke informatie. Dit staat in de soorttekst aangegeven.

In het advies is ook 'gedeeltelijk vrijstellen' opgenomen. Hiermee wordt bedoeld dat naar onze mening een soort wel zou kunnen worden vrijgesteld voor activiteiten die te maken hebben met regulier onderhoud en bestendig beheer (de belangen genoemd onder artikel 3.10 lid 2 e, f en g), maar bijvoorbeeld niet in het kader van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling (artikel 3.10 lid 2 a). Met name bij ruimtelijke ingrepen kan leefgebied verloren gaan en kan de ruimtelijke samenhang tussen leefgebieden achteruitgaan, wat vervolgens kan doorwerken in de gunstige staat van instandhouding van soorten.

Ten slotte moet bij het vrijstellen van soorten bedacht worden dat sommige soorten ook beschermd zijn onder HR Bijlage V of Bern Bijlage III en dus onttrekking en exploitatie geen afbreuk mag doen aan de gunstige staat van instandhouding van de populaties van de soort. In die gevallen is vrijstelling

van het verbod op het opzettelijk doden en vangen van soorten (artikel 3.10 lid 1a) voor bepaalde belangen niet mogelijk, als hierdoor de staat van instandhouding in het geding komt.

Tabel 2 geeft een samenvatting van de adviezen met betrekking tot vrijstelling.

Tabel 2

Overzicht van de advisering over het al dan niet vrijstellen van de geanalyseerde soorten in Noord-Brabant op grond van de staat van instandhouding van de soort.

Nederlandse naam	Beschermingsregime Flora- en faunawet	Advies vrijstelling voor provincie Noord-Brabant
Aardmuis	Tabel 1	Ja
Adder	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB	Nee, komt niet voor
Alpenwatersalamander	Tabel 2	Nee of eventueel gedeeltelijke vrijstelling
Boommarter	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB	Nee
Bosmuis	Tabel 1	Ja
Bruine kikker	Tabel 1	Ja
Bunzing	Tabel 1	Nee
Damhert	Tabel 2	Nee, komt niet voor in het wild
Das	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB	Nee
Dwergmuis	Tabel 1	Ja
Dwergspitsmuis	Tabel 1	Ja
Edelhert	Tabel 2	Nee, komt niet voor in het wild
Eekhoorn	Tabel 2	Nee
Egel	Tabel 1	Ja
Eikelmuis	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB	Nee, komt niet voor
Gewone bosspitsmuis	Tabel 1	Nee
Gewone pad	Tabel 1	Ja
Gewone zeehond	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB	Nee, komt niet voor
Grijze zeehond	Tabel 2	Nee, komt niet voor
Grote bosmuis	Tabel 2	Nee, komt niet voor
Haas	Tabel 1	Ja
Hazelworm	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB	Nee
Hermelijn	Tabel 1	Nee
Huisspitsmuis	Tabel 1	Ja
Kleine watersalamander	Tabel 1	Ja
Konijn	Tabel 1	Ja
Levendbarende hagedis	Tabel 2	Nee
Meerkikker	Tabel 1	Ja
Middelste groene kikker	Tabel 1	Ja
Molmuis	- ¹	Nee, komt niet voor
Ondergrondse woelmuis	Tabel 1	Nee, of eventueel gedeeltelijke vrijstelling
Ree	Tabel 1	Ja
Ringslang	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB	Nee, komt niet voor
Rosse woelmuis	Tabel 1	Ja
Steenmarter	Tabel 2	Nee
Tweekleurige bosspitsmuis	Tabel 1	Nee, of eventueel gedeeltelijke vrijstelling
Veldmuis	Tabel 1	Ja
Veldspitsmuis	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB	Nee, komt niet voor
Vinpootsalamander	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB	Nee
Vos	Tabel 1	Ja
Vuursalamander	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB	Nee, komt niet voor
Waterspitsmuis	Tabel 3 Bijlage 1 AMvB	Nee
Wezel	Tabel 1	Nee
Wild zwijn	Tabel 2	Nee, komt beperkt voor in het wild
Woelrat	Tabel 1	Ja

¹ Betreft nieuwe ondersoort Woelrat

3.3.1 Aardmuis

Soort: Aardmuis

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

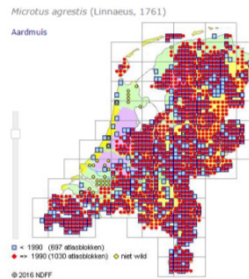
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 1 Verspreiding Aardmuis (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- gehele monitoringsperiode: Stabiel
- laatste 10 jaar: Stabiel

(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiel, duurzaam (bron: Broekhuizen *et al.* 2016)

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: ja, vrijstelling kan worden verleend.

3.3.2 Adder

Soort: Adder

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 3-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 2 *Verspreiding Adder (bron: www.ravon.nl; datum 1-6-2016)*

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2007): Kwetsbaar

Landelijke populatietrend: Stabiël (www.ravon.nl; datum 3-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Soort komt niet voor.

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: nee, soort komt niet voor.

3.3.3 Alpenwatersalamander

Soort: Alpenwatersalamander

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 2-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage bij art. 3.10 onderdeel A

Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 3 Verspreiding Alpenwatersalamander (bron: www.ravon.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2007): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoring periode: Matige toename
- Laatste 10 jaar: Matige toename

(bron: <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1077-Trend-van-amfibie%C3%ABn.html?i=2-76>; datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiel, mogelijk duurzaam. Van alle atlasblokken ligt 49% in Noord-Brabant (bron: Ravon.nl; Creemers & Van Delft, 2009). Het is een Europese soort waarvan de rand van het verspreidingsgebied met name Zuidoost-Nederland betreft. Noord-Brabant heeft dan ook een belangrijke verantwoordelijkheid voor de instandhouding van deze soort. De soort is ten opzichte van de referentieperiode (voor 1950) ongeveer stabiel gebleven. In de periode 1997–2007 is er sprake van een matig toenemende trend, mogelijk als gevolg van het aanleggen van nieuwe poelen, beter habitatbeheer en verminderde verzuring van vennen.

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, of eventueel gedeeltelijke vrijstelling. Afgeweken van afwegingskader, omdat soort slechts in een deel van Nederland voorkomt en Noord-Brabant een grote verantwoordelijkheid heeft voor de instandhouding van deze soort.

3.3.4 Boomarter

Soort: Boomarter

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 3-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

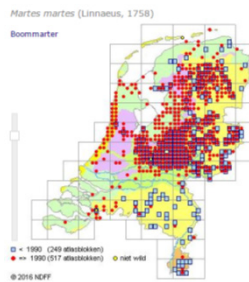
Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 4 Verspreiding Boomarter (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Matig ongunstig (FRP Ottburg en Van Swaay 2014); Rode lijst (2009): Kwetsbaar

Landelijke populatietrend: Afname 25–50% (www.verspreidingsatlas.nl; datum 3-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Afname, niet duurzaam. Soort is in slechts enkele km-hokken vastgesteld; zeer incidentele voortplanting.

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, niet vrijstellen, vanwege Rode lijststatus, soort is zeldzaam in de provincie Noord-Brabant en is kwetsbaar.

3.3.5 Bosmuis

Soort: Bosmuis

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

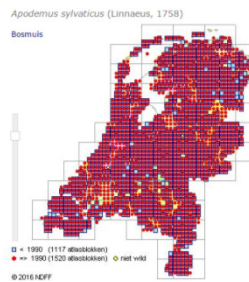
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling
- 9 t/m 11 via artikel 16e Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- artikel 3.10 lid 1a en b via artikel 3.10 lid 3

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 5 Verspreiding Bosmuis (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Stabiël
- Laatste 10 jaar: Matige toename
(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiël, duurzaam (bron: Broekhuizen *et al.* 2016)

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend.

3.3.6 Bruine Kikker

Soort: Bruine kikker

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage bij art. 3.10 onderdeel A

Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 Ffwet via artikel 16b Besluit vrijstelling
- 9 t/m 13 Ffwet via artikel 13 Besluit vrijstelling
- 13 Ffwet voor juvenielen en eieren via artikel 16 Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 6 Verspreiding Bruine kikker (bron: www.ravon.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Gunstig (FRP, Ottburg en Van Swaay 2014); Rode lijst (2007): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Stabiël
- Laatste 10 jaar: Stabiël
(bron: <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1077-Trend-van-amfibie%C3%ABn.html?i=2-76>; datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiël, duurzaam (bron: [Ravon.nl](http://www.ravon.nl); Creemers & Van Delft, 2009)

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend.

3.3.7 Bunzing

Soort: Bunzing

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage bij art. 3.10 onderdeel A

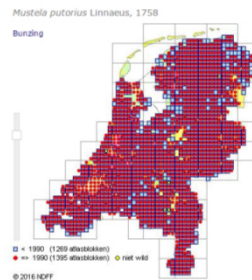
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 7 Verspreiding Bunzing (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Gunstig (FRP Ottburg en Van Swaay 2014); Rode lijst (2009): Onvoldoende gegevens

Hoewel de soort sinds 1985 waarschijnlijk met 25–50% achteruit is gegaan, is de populatie in Nederland als duurzaam beoordeeld (Ottburg en Van Swaay 2014).

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Onzeker
- Laatste 10 jaar: onzeker
(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

Algemeen en talrijk, echter negatieve trend in Nederland, met uitzondering van piekjaar 2014 als gevolg van een muizenplaag. Soort is kwetsbaar (bron: Broekhuizen *et al.* 2016).

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiel/licht afnemend, waarschijnlijk nog duurzaam, maar wel kwetsbaar (bron: Broekhuizen *et al.* 2016).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, niet vrijstellen, gezien de onzekere Rode lijststatus en de achteruitgang in dichtheden, waardoor de soort als kwetsbaar wordt beoordeeld (Broekhuizen *et al.* 2016).

3.3.8 Damhert

Soort: Damhert

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 2-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

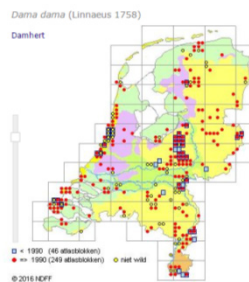
Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 8 Verspreiding Damhert (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend: Stabiël of toegenomen (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 3-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Soort komt niet voor in de vrije wildbaan, nulstandbeleid.

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Nee, komt niet in het wild voor.

3.3.9 Das

Soort: Das

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 3-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

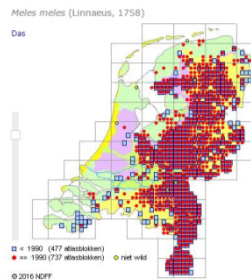
Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 9 *Verspreiding Das (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)*

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend: Matige toename

(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Toename, niet duurzaam (bron: FBE Noord-Brabant 2010; Broekhuizen *et al.* 2016).

De soort komt met name in het noordoosten van de provincie voor, maar is niet talrijk en breidt zich geleidelijk uit. De populatie is gevoelig voor ruimtelijke ontwikkelingen, waardoor het leefgebied wordt aangetast (verdwijnen van burchten en foerageergebied, aanleg van wegen waardoor de mortaliteit toeneemt).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, niet vrijstellen, omdat de soort in Noord-Brabant nog niet talrijk voorkomt en zich nog aan het uitbreiden is.

3.3.10 Dwergmuis

Soort: Dwergmuis

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage bij art. 3.10 onderdeel A

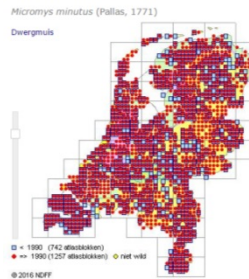
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 10 Verspreiding Dwergmuis (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Stabiël
- Laatste 10 jaar: Stabiël
(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiël, duurzaam (bron: Broekhuizen *et al.* 2016)

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend.

3.3.11 Dwergspitsmuis

Soort: Dwergspitsmuis

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage bij art. 3.10 onderdeel A

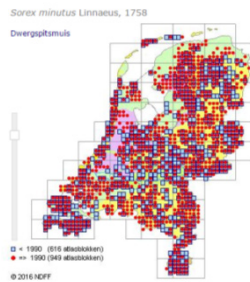
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 11 Verspreiding Dwergspitsmuis (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Matige toename
- Laatste 10 jaar: Matige toename
(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiel, duurzaam (bron: Broekhuizen *et al.* 2016)

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend.

3.3.12 Edelhart

Soort: Edelhart

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 2-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

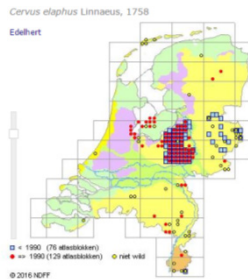
Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 12 Verspreiding Edelhart (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend: Stabiël of toegenomen (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 3-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Edelherten komen (nog) niet voor in de vrije wildbaan (nulstandbeleid). Introductie in nieuw leefgebied in Noord-Brabant wordt overwogen (bron: FBE Noord-Brabant 2010; Broekhuizen *et al.* 2016).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, komt niet in het wild voor.

3.3.13 Eekhoorn

Soort: Eekhoorn

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 2-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

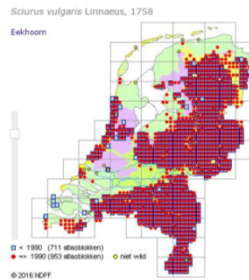
Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 13 Verspreiding Eekhoorn (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Matige afname
- Laatste 10 jaar: Matige afname
(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiel, duurzaam. Noord-Brabant maakt substantieel deel uit van de Nederlandse populatie (bron: Broekhuizen *et al.* 2016).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, niet vrijstellen gezien de negatieve landelijke populatietrend.

3.3.14 Egel

Soort: Egel

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

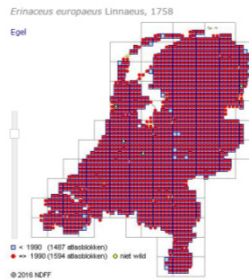
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 14 Verspreiding Egel (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Onvoldoende gegevens

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Onzeker
- Laatste 10 jaar: Onzeker
(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Waarschijnlijk stabiel, duurzaam (bron: Broekhuizen *et al.* 2016). Uit het NEM-meetnet Dag actieve Zoogdieren blijkt dat het aantal egels in de periode 1994–2004 afnam, daarna tot 2010 weer toenam om vervolgens weer af te nemen (<https://www.verspreidingsatlas.nl/8496090#>). De oorzaak van beide achteruitgangen is onbekend. De verspreiding en het voorkomen van de egel lijken vooralsnog gunstig, ondanks de populatiefluctuaties.

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend. Afgeweken van afwegingskader. Hoewel de landelijke populatietrend onzeker is door de grootschalige populatiefluctuaties, wordt ingeschat dat het voorkomen van de egel vooralsnog gunstig is.

3.3.15 Eikelmuis

Soort: Eikelmuis

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 3-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

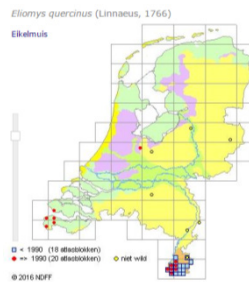
Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 15 Verspreiding Eikelmuis (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Ernstig bedreigd

Landelijke populatietrend: Onvoldoende gegevens

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Soort komt niet voor.

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, soort komt niet voor.

3.3.16 Gewone bosspitsmuis

Soort: Gewone bosspitsmuis

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage bij art. 3.10 onderdeel A

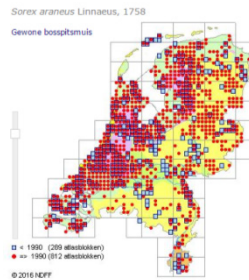
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 16 Verspreiding Gewone bosspitsmuis (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Stabiël
- Laatste 10 jaar: Matige toename
(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiël, niet duurzaam. Komt maar sporadisch in provincie voor en is achteruitgegaan in Noord-Brabant, in Nederland stabiel (bron: Broekhuizen *et al.* 2016).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, niet vrijstellen, omdat de soort zeldzaam is in de provincie Noord-Brabant en is achteruitgegaan.

3.3.17 Gewone pad

Soort: Gewone pad

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

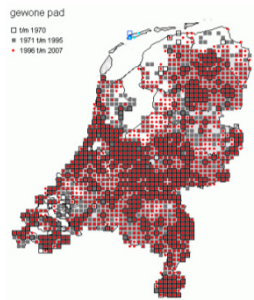
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 Ffwet via artikel 16b Besluit vrijstelling
- 9 t/m 13 Ffwet via artikel 13 Besluit vrijstelling
- 13 Ffwet voor juvenielen en eieren via artikel 16 Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 17 Verspreiding Gewone pad (bron: www.ravon.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2007): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Stabiël
- Laatste 10 jaar: Matige afname
(bron: <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1077-Trend-van-amfibie%C3%ABn.html?i=2-76>; datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiël, duurzaam (bron: [Ravon.nl](http://www.ravon.nl); Cremers & Van Delft 2009)

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend.

3.3.18 Gewone zeehond

Soort: Gewone zeehond

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 3-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

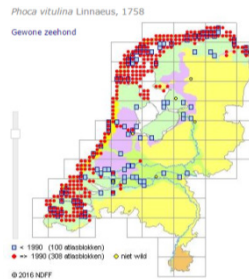
Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 18 Verspreiding Gewone zeehond (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Gunstig (FRP); Rode lijst (2009): Kwetsbaar

Landelijke populatietrend: Matige toename

(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Soort komt niet voor (Waddenzee & Zeeuwse delta).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, soort komt niet voor.

3.3.19 Grijze zeehond

Soort: Grijze zeehond

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 2-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

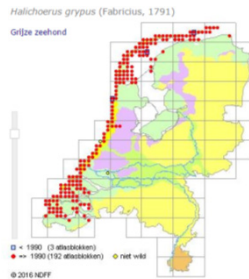
Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 19 Verspreiding Grijze zeehond (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Gunstig (FRP); Rode lijst (2009): Gevoelig

Landelijke populatietrend: Matige toename

(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Soort komt niet voor (Waddenzee & Zeeuwse delta).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, soort komt niet voor.

3.3.20 Grote bosmuis

Soort: Grote bosmuis

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 2-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

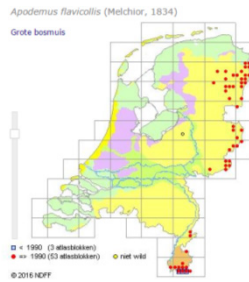
Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 20 Verspreiding Grote bosmuis (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Gevoelig

Landelijke populatietrend: Stabiël of toegenomen (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 3-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Soort komt niet voor.

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, soort komt niet voor.

3.3.21 Haas

Soort: Haas

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

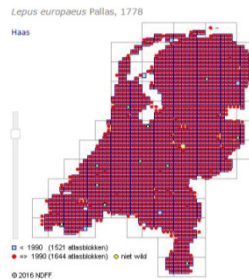
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 21 Verspreiding Haas (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Stabiël
- Laatste 10 jaar matige toename
(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiël, duurzaam (bron: FBE Noord-Brabant 2010; Broekhuizen *et al.* 2016).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend.

3.3.22 Hazelworm

Soort: Hazelworm

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 3-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage bij art. 3.10 onderdeel A

Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 22 Verspreiding Hazelworm (bron: www.ravon.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2007): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend: Matige toename (bron: www.ravon.nl; datum 3-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiel, niet duurzaam. Soort komt matig voor in Noord-Brabant (bron: Ravon.nl; Creemers & Van Delft 2009).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, soort kent een beperkte verspreiding in Noord-Brabant.

3.3.23 Hermelijn

Soort: Hermelijn

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

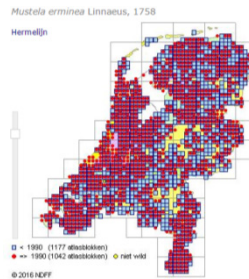
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 23 Verspreiding Hermelijn (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016).

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Gevoelig

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Onzeker
- Laatste 10 jaar: Onzeker
(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Afname, kwetsbaar. In veel atlasblokken recentelijk niet meer waargenomen, dichtheden nemen af, mogelijk als gevolg van intensivering landbouw (bron: Broekhuizen *et al.* 2016).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, vanwege Rode lijststatus en soort is afgenomen in Noord-Brabant.

3.3.24 Huisspitsmuis

Soort: Huisspitsmuis

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

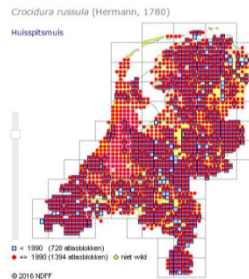
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling
- 9 t/m 11 via artikel 16e Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

artikel 3.10 lid 1a en b via artikel 3.10 lid 3

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 24 Verspreiding Huisspitsmuis (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Matige toename
- Laatste 10 jaar: Matige toename
(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Lichte afname, wel duurzaam (bron: Broekhuizen *et al.* 2016).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend.

3.3.25 Kleine watersalamander

Soort: Kleine watersalamander

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling
- 9 t/m 13 via artikel 13 Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 25 Verspreiding Kleine watersalamander (www.ravon.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2007): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Matige toename
- Laatste 10 jaar: Stabiël
(bron: <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1077-Trend-van-amfibie%C3%ABn.html?i=2-76>; datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiël, duurzaam (bron: Ravon.nl; Creemers & Van Delft 2009)

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend.

3.3.26 Konijn

Soort: Konijn

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

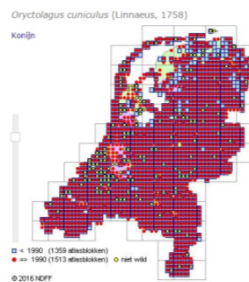
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 26 Verspreiding Konijn (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Gevoelig

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Matige toename
- Laatste 10 jaar: Matige toename
(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiel, duurzaam (bron: FBE Noord-Brabant 2010; Broekhuizen *et al.* 2016)

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend. Afgeweken van afwegingskader. Soort heeft status gevoelig op de Rode lijst doordat de aantallen door ziekten achteruit waren gegaan. Inmiddels herstelt de soort zich weer. Gezien de hoge groeicapaciteit van de soort en het herstel wordt geadviseerd om de soort vrij te stellen.

3.3.27 Levendbarende hagedis

Soort: Levendbarende hagedis

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 2-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage bij art. 3.10 onderdeel A

Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 27 Verspreiding Levendbarende hagedis (bron: www.ravon.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2007): Gevoelig

Landelijke populatietrend: Matige afname (bron: www.ravon.nl; datum 3-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Afname, voornamelijk duurzaam. In Noord-Brabant is de soort in de periode 1994–2007 bijna gehalveerd in aantal (bron: Ravon.nl; Creemers & Van der Velt 2009).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, vanwege Rode lijststatus en de soort is in Noord-Brabant in de periode 1994–2007 gehalveerd in aantal.

3.3.28 Meerkikker

Soort: Meerkikker

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage bij art. 3.10 onderdeel A

Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 Ffwet via artikel 16b Besluit vrijstelling
- 9 t/m 13 Ffwet via artikel 13 Besluit vrijstelling
- 13 Ffwet voor juvenielen en eieren via artikel 16 Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 28 Verspreiding Meerkikker (bron: www.ravon.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Gunstig (FRP, Ottburg en Van Swaay 2014); Rode lijst (2007): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Stabiël
- Laatste 10 jaar: Onzeker

(bron: <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1077-Trend-van-amfibie%C3%ABn.html?i=2-76>; datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Afname, niet duurzaam. Soort is erg schaars in Noord-Brabant, landelijk is de soort stabiël (bron: [Ravon.nl](http://www.ravon.nl); Creemers & Van Delft 2009).

De soort komt slechts op enkele plaatsen voor in Noord-Brabant en de inschatting is dat de soort zich niet zal uitbreiden, omdat het potentieel habitat ontbreekt (het betreft een soort van grotere wateren met zwaartepunt van de verspreiding in laagveengebieden van West- en Noord-Nederland).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend, ondanks het geringe voorkomen in de provincie. Te overwegen valt om de soort vrij te stellen met speciale aandacht voor de twee atlasblokken waar de soort voorkomt.

Er is afgeweken van het afwegingskader, omdat de inschatting is dat potentieel habitat in Noord-Brabant ontbreekt.

3.3.29 Middelste groene kikker

Soort: Middelste groene kikker

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage bij art. 3.10 onderdeel A

Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 Ffwet via artikel 16b Besluit vrijstelling
- 9 t/m 13 Ffwet via artikel 13 Besluit vrijstelling
- 13 Ffwet voor juvenielen en eieren via artikel 16 Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 29 Verspreiding Middelste groene kikker (bron: www.ravon.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Gunstig (FRP, Ottburg en Van Swaay 2014); Rode lijst (2007): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Matige toename
- Laatste 10 jaar: Matige toename
(bron: <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1077-Trend-van-amfibie%C3%ABn.html?i=2-76>; datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiel, duurzaam (bron: [Ravon.nl](http://www.ravon.nl); Cremers & Van Delft 2009)

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

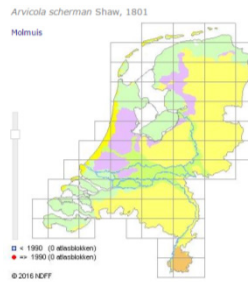
Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend.

3.3.30 Molmuis

Soort: Molmuis

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: niet op lijsten
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage bij art. 3.10 onderdeel A
Vrijstelling Flora- en faunawet:
• Niet van toepassing
Vrijstelling Wet natuurbescherming:
• Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 30 Verspreiding Molmuis (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Onvoldoende gegevens

Landelijke populatietrend: Onvoldoende gegevens (www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Soort komt niet voor.

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, soort komt niet voor.

3.3.31 Ondergrondse woelmuis

Soort: Ondergrondse woelmuis

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage bij art. 3.10 onderdeel A

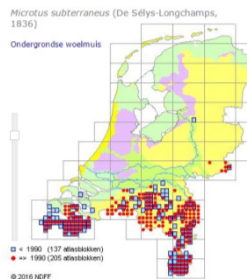
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 31 Verspreiding Ondergrondse woelmuis (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Onvoldoende gegevens

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Stabiel
- Laatste 10 jaar: Matige toename
(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiel/afname, niet duurzaam/kwetsbaar. Lastig te inventariseren, vandaar onzeker wat betreft de status. Noord-Brabant vormt een belangrijk deel van het verspreidingsgebied van deze soort (noordgrens verspreidingsgebied van de soort). De toename in verspreidingsgebied in deze provincie is vooral het gevolg van beter onderzoek, met name braakbalstudies. Door de ondergrondse leefwijze is de soort moeilijk te inventariseren dan wel trend van te bepalen. Aangenomen wordt dat de soort te lijden heeft van teloorgang kleinschalig cultuurlandschap (bron: Broekhuizen *et al.* 2016).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, eventueel gedeeltelijke vrijstelling. Brabant vormt een belangrijk deel van het verspreidingsgebied van deze soort (noordgrens van het verspreidingsgebied), status is onzeker.

3.3.32 Ree

Soort: Ree

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

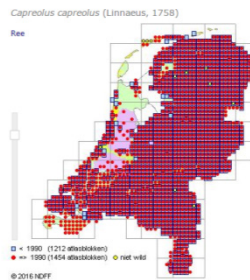
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 32 Verspreiding Ree (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Matige toename
- Laatste 10 jaar: Stabiël

(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiël, duurzaam. Toename afgevlakt in Noord-Brabant (bron: FBE Noord-Brabant 2010; Broekhuizen *et al.* 2016).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend.

3.3.33 Ringslang

Soort: Ringslang

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 3-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 33 Verspreiding Ringslang (bron: www.ravon.nl; datum 1-6-2016).

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2007): Kwetsbaar

Landelijke populatietrend: Matige toename (bron: www.ravon.nl; datum 3-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Soort komt niet voor.

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, soort komt niet voor.

3.3.34 Rosse woelmuis

Soort: Rosse woelmuis

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

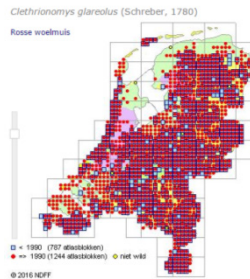
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 34 Verspreiding Rosse woelmuis (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Matige toename
- Laatste 10 jaar: Matige toename
(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiel, duurzaam (bron: Broekhuizen *et al.* 2016)

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend.

3.3.35 Steenmarter

Soort: Steenmarter

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 2-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

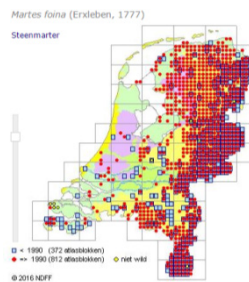
Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 35 Verspreiding Steenmarter (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend: Stabiël of toegenomen (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 3-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Toename, geringe populatie omvang, mogelijk niet duurzaam (bron: FBE Noord-Brabant 2010; Broekhuizen *et al.* 2016).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, gezien de opbouwfase van de populatie. Bestrijding van schade en overlast is apart geregeld. Punt van aandacht: de soort lijkt sterk op de zeldzamere boommarter.

3.3.36 Tweekleurige bosspitsmuis

Soort: Tweekleurige bosspitsmuis

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

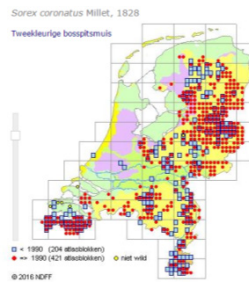
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 36 Verspreiding Tweekleurige bosspitsmuis (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016).

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend: Stabiël of toegenomen (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 3-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiël, niet duurzaam. Komt in Noord-Brabant sporadisch en versnipperd voor (bron: Broekhuizen *et al.* 2016). Toename in meldingen uit de provincie is vooral het gevolg van beter onderzoek, met name aan braakballen (Broekhuizen *et al.* 2016). Vanwege de sterke versnippering van het verspreidingsgebied wordt ingeschat dat de populatie in de provincie niet duurzaam is.

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, of eventueel gedeeltelijk vrijstellen.

3.3.37 Veldmuis

Soort: Veldmuis

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

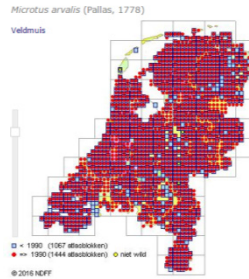
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling
- 9 t/m 11 via artikel 16e Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

artikel 3.10 lid 1a en b via artikel 3.10 lid 3

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 37 Verspreiding Veldmuis (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Stabiël
- Laatste 10 jaar: stabiël
(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiël, duurzaam (bron: Broekhuizen *et al.* 2016)

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend.

3.3.38 Veldspitsmuis

Soort: Veldspitsmuis

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 3-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

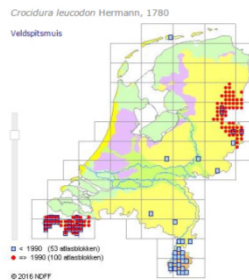
Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 38 Verspreiding Veldspitsmuis (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend: Onvoldoende gegevens

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Soort kwam historisch in het zuidoosten van Noord-Brabant voor, maar is inmiddels uitgestorven in de provincie (bron: Broekhuizen *et al.* 2016).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, soort komt niet voor.

3.3.39 Vinpootsalamander

Soort: Vinpootsalamander

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 3-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 39 Verspreiding Vinpootsalamander (bron: www.ravon.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2007): kwetsbaar

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Stabiël
- Laatste 10 jaar: Onzeker
(bron: <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1077-Trend-van-amfibie%C3%ABn.html?i=2-76>; datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Afname, niet duurzaam. Belangrijk deel van het Nederlandse verspreidingsgebied bevindt zich in Noord-Brabant (bron: [Ravon.nl](http://www.ravon.nl); Creemers & Van Delft 2009).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, vanwege Rode lijststatus. Bovendien is Noord-Brabant belangrijk voor het voorkomen van de soort in Nederland.

3.3.40 Vos

Soort: Vos

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

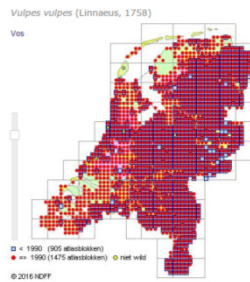
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 40 Verspreiding Vos (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Stabiël
- Laatste 10 jaar: Stabiël

(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiël/lichte toename verwacht, duurzaam (bron: FBE Noord-Brabant 2010; Broekhuizen *et al.* 2016).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend.

3.3.41 Vuursalamander

Soort: Vuursalamander

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 3-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 41 Verspreiding Vuursalamander (bron: www.ravon.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2007): Bedreigd

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Sterke afname
- Laatste 10 jaar: Sterke afname
(bron: <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1077-Trend-van-amfibie%C3%ABn.html?i=2-76>; datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Soort komt niet voor.

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, soort komt niet voor.

3.3.42 Waterspitsmuis

Soort: Waterspitsmuis

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 3-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

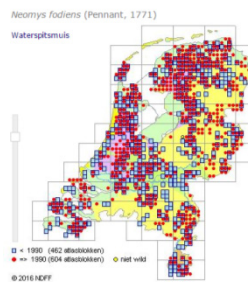
Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 42 Verspreiding Waterspitsmuis (bron: www.verspreidingsatlas.nl ; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Kwetsbaar

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Stabiël
- Laatste 10 jaar: Stabiël

(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiël/afnemend, niet duurzaam in Noord-Brabant. Historisch sterk in aantal achteruitgegaan in Nederland. Noord-Brabant kent slechts een beperkt aantal gebieden met vondsten van deze soort.

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, vanwege Rode lijststatus, en de soort kent slechts een beperkt verspreidingsgebied in Noord-Brabant.

3.3.43 Wezel

Soort: Wezel

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

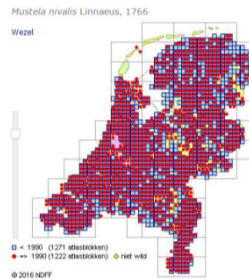
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 43 Verspreiding Wezel (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Gevoelig

Landelijke populatietrend:

- Gehele monitoringsperiode: Onzeker
- Laatste 10 jaar: Onzeker
(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Afnemend, nog wel duurzaam. De populatiedichtheden lijken af te nemen als gevolg van met name de intensivering van het landgebruik (Broekhuizen *et al.* 2016).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, vanwege Rode Lijststatus en afnemende dichtheden.

3.3.44 Wild zwijn

Soort: Wild zwijn

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 2-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

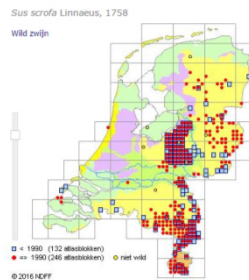
Vrijstelling Flora- en faunawet:

- Geen, tenzij een gedragscode van toepassing is.

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 44 Verspreiding Wild zwijn (bron: www.verspreidingsatlas.nl ; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend: Stabiël of toegenomen (bron: www.verspreidingsatlas.nl; datum 3-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Beperkte verspreiding, niet duurzaam (bron: FBE Noord-Brabant 2010; Broekhuizen *et al.* 2016).

Wilde zwijnen komen niet voor in de vrije wildbaan (nulstandbeleid).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Nee, soort komt beperkt voor in het wild (nulstandbeleid). Bestrijding van schade en overlast is apart geregeld.

3.3.45 Woelrat

Soort: Woelrat

BESCHERMINGSSTATUS Flora- en faunawet: Tabel 1-soort
BESCHERMINGSSTATUS Wet natuurbescherming: bijlage
bij art. 3.10 onderdeel A

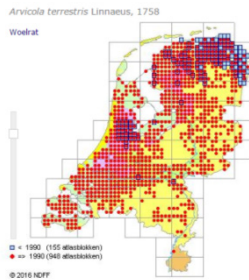
Vrijstelling Flora- en faunawet voor de volgende verboden:

- 8 t/m 12 via artikel 16b Besluit vrijstelling

Vrijstelling Wet natuurbescherming:

- Geen

LANDELIJKE VERSPREIDING

Figuur 45 Verspreiding Woelrat (bron: www.verspreidingsatlas.nl ; datum 1-6-2016)

LANDELIJKE POPULATIETRENDS

Staat van instandhouding: Rode lijst (2009): Thans niet bedreigd

Landelijke populatietrend: Onvoldoende informatie

(bron: www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1571-Trend-zoogdieren.html?i=2-76;
datum 1-6-2016)

VERSPREIDING EN TRENDS NOORD-BRABANT

Stabiel, duurzaam. Wel is in delen van de provincie de soort niet meer vastgesteld in het voormalige verspreidingsgebied. Dit kan gebrek aan informatie zijn, maar zou ook achteruitgang kunnen betekenen (bron: Broekhuizen *et al.* 2016).

ADVIES VRIJSTELLINGSLIJST NOORD-BRABANT

Opnemen: Ja, vrijstelling kan worden verleend.

4 Conclusies en aanbevelingen

Advies Noord-Brabantse vrijstellingslijst

Hoe ziet de lijst van soorten die volgens onze aanbeveling vrijgesteld kunnen worden eruit ten opzichte van de vrijstellingslijst onder de Flora- en faunawet?

Tabel 1-soorten

Van de 24 Tabel 1-soorten die waren vrijgesteld onder de Flora- en faunawet en die ook beschermd zijn via de Wet natuurbescherming, is voor 18 soorten geadviseerd dat de soort kan worden opgenomen op de vrijstellingslijst voor Noord-Brabant (zie Tabel 2 in hoofdstuk 3.4 voor een volledig overzicht).

Voor vier voormalige Tabel 1-soorten, namelijk de Bunzing, Gewone bosspitsmuis, Hermelijn en Wezel, is geadviseerd om de soort niet op te nemen op de Brabantse vrijstellingslijst. Voor de Bunzing, Hermelijn en Wezel geldt dat deze soorten een landelijke negatieve trend vertonen (Broekhuizen *et al.* 2016). Voor de Gewone bosspitsmuis geldt dat de landelijke trend stabiel is en de soort volgens de Rode Lijst thans niet bedreigd is. De situatie in Noord-Brabant wijkt hier echter van af: de soort komt weinig voor in de provincie en is bovendien in verspreiding achteruitgegaan (Broekhuizen *et al.* 2016).

Voor twee soorten, namelijk de Ondergrondse woelmuis en Tweekleurige bosspitsmuis, is geadviseerd om geen of eventueel een gedeeltelijke vrijstelling te verlenen. Voor de Ondergrondse woelmuis geldt dat er geen landelijke Rode Lijststatus kan worden vastgesteld wegens onvoldoende gegevens. De landelijke populatietrend is stabiel met een matige toename in de laatste tien jaar. Deze toename kan echter ook samenhangen met een toegenomen interesse voor het determineren van braakballen.

Noord-Brabant vormt een belangrijk deel van het areaal van de Ondergrondse woelmuis in Nederland. Omdat deze soort lastig te inventariseren is, zou een gerichte studie nodig zijn om het voorkomen in de provincie beter in beeld te krijgen. Voor de Tweekleurige bosspitsmuis geldt dat de landelijke trend stabiel is of zelfs is toegenomen en de soort volgens de Rode Lijst thans niet bedreigd is. De verspreiding van de soort in Noord-Brabant is echter sterk versnipperd, waardoor de staat van instandhouding van de populaties van de soort in Brabant als niet gunstig is beoordeeld.

Tabel 2- en 3-soorten

Van de negen geanalyseerde Tabel 2-soorten komen er vijf niet (in het wild) voor in de provincie, waardoor plaatsing op de vrijstellingslijst niet zinvol is. Van de overige vier soorten wordt voor Eekhoorn, Levendbarende hagedis en de Steenmarter geadviseerd om ze niet op de vrijstellingslijst te plaatsen en voor de Alpenwatersalamander is geen of eventueel gedeeltelijke vrijstelling geadviseerd. Ten slotte geldt dat er voor de elf geanalyseerde Tabel 3-soorten is geadviseerd om ze niet op te nemen, omdat ze niet voorkomen in de provincie (zes soorten) of omdat ze niet in gunstige staat verkeren (vijf keer).

Concluderend is voor achttien soorten de inschatting van de landelijke staat van instandhouding en de verspreiding en trend in Noord-Brabant gunstig genoeg om ze in de provincie Noord-Brabant op de vrijstellingslijst te kunnen plaatsen. Voor drie soorten is het advies terughoudender geformuleerd en is geadviseerd om ze niet of eventueel gedeeltelijk vrij te stellen. Bij een gedeeltelijke vrijstelling is het advies dat een soort wel zou kunnen worden vrijgesteld voor activiteiten die te maken hebben met regulier onderhoud en bestendig beheer (de belangen genoemd onder artikel 3.10 lid 2 e, f en g), maar bijvoorbeeld niet in het kader van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling (artikel 3.10 lid 2 a). Met name bij ruimtelijke ingrepen kan leefgebied verloren gaan en kan de ruimtelijke samenhang tussen leefgebieden achteruitgaan.

Om tot een advies voor vrijstelling te komen, is een beslisboom aangehouden (zie hoofdstuk 3.4). In sommige gevallen is afgeweken van deze beslisboom, bijvoorbeeld omdat er onvoldoende informatie beschikbaar is of er is een andere expertinschatting gemaakt op basis van specifieke informatie. Dit

staat in de soorttekst aangegeven. Het gaat om de volgende soorten: Alpenwatersalamander, Egel, Konijn en Meerkikker.

Bij deze analyse hebben we gekeken naar verspreidingsgegevens en populatietrends, zowel landelijk als waar informatie beschikbaar was, specifiek voor Noord-Brabant. Voor soorten waarvan het onduidelijk is of de staat van instandhouding voldoende gunstig is om de soort te kunnen vrijstellen, zou overwogen kunnen worden om via een gerichte monitoring de verspreiding en lokale populatietrends beter in beeld te brengen. Immers, bij een vrijstelling moet duidelijk zijn dat er geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan. Ook de omvang en kwaliteit van het leefgebied van de populaties en het toekomstperspectief van de soort zijn belangrijke criteria, die althans bij een gunstige staat van instandhouding voor Habitatrichtlijnsoorten worden aangehouden.

Het is onder de Wet natuurbescherming aan de provincie om te bepalen hoe zij omgaan met de constatering dat een soort weliswaar landelijk in gunstige staat verkeert, maar regionaal achteruit is gegaan of slechts beperkt voorkomt. Nu de vrijstellingslijsten in de nieuwe wetgeving per provincie worden opgesteld, zal duidelijk(er) moeten worden wat de staat van instandhouding van de populaties van de soort op regionaal niveau is, zodat op grond hiervan een weloverwogen keuze voor vrijstellen kan worden gemaakt.

Veranderingen in de regelgeving tussen Flora- en faunawet en Wet natuurbescherming

In paragraaf 2.3 zijn de relevante veranderingen in de artikelen van de Flora- en faunawet en de Wet natuurbescherming beschreven. Of deze veranderingen in de praktijk ook gevolgen hebben voor een initiatiefnemer, is met name afhankelijk van de vraag welke andere soorten provincies gaan vrijstellen in hun verordening en onder welke voorwaarden en voor welke belangen deze vrijstelling gaat gelden. Voor soorten die niet vrijgesteld kunnen worden, geldt dat bij activiteiten die leiden tot het overtreden van de verbodsbepalingen, een ontheffing nodig is.

Onder de Wet natuurbescherming geldt dat het aantal verbodsbepalingen voor de categorie 'andere soorten' verminderd is en dat het aantal belangen op grond waarvan een ontheffing kan worden verkregen, verruimd is.

Onder de Wet natuurbescherming is verstoring van soorten, waardoor individuen bijvoorbeeld essentiële onderdelen van het leefgebied tijdelijk of permanent verlaten, niet meer verboden. In die zin lijkt het mogelijk om ongestraft afbreuk te kunnen doen aan de gunstige staat van instandhouding van een populatie van een soort. De vraag is wanneer aantasting van de omgeving van voortplantingsplaatsen en dergelijke daadwerkelijk zal leiden tot beschadiging of vernieling van deze plaatsen, hetgeen wel verboden is. Hierover zal nieuwe jurisprudentie duidelijkheid moeten verschaffen.

De toetsing of een ontheffing kan worden verkregen, moet nu aan de drie voorwaarden voldoen: 'geen alternatief', 'geldig belang' en 'geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van een populatie van een soort'. Dit is op papier een duidelijke verzwarende van de toetsing ten opzichte van de Flora- en faunawet. Met name het vereiste dat er getoetst wordt of er geen alternatieven zijn om de handeling te realiseren, kan leiden tot de vaststelling dat er geen ontheffing kan worden verleend. Bij het zoeken naar alternatieven kan gedacht worden aan alternatieve locaties, alternatieve ontwerpen, alternatieve methoden, alternatieve tijdspaden etc. Volgens het Guidance Document van de EU over soortbescherming (EU, 2007) geldt voor Europees beschermde soorten dat het alternatief moet voldoen aan de specifieke aanleiding/probleem voor de aanvraagonthefing. Het bevoegd gezag toetst of er aan het alternatieven criterium is voldaan, zodat de beste bescherming aan soorten wordt geboden én het probleem wordt opgelost. Omdat de belangen zeer divers en uitgebreid zijn, is het lastig op voorhand te beoordelen welke alternatieven er bestaan. De alternatieventoets voor de categorie 'andere soorten' moet gezien worden in het licht van deze andere, ruimere belangen, waardoor in de praktijk de toetsing naar verwachting niet lastiger zal worden.

Literatuur

Besluit aanwijzing dier- en plantensoorten Flora- en faunawet:

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2000-523.html>

Beheerplan FBE Noord-Brabant 2011-2016.

<http://www.faunabeheereenheid.nl/noordbrabant/jacht%20beheer%20en%20schadebestrijding/fbp/Faunabeheerplan%202011-2016.pdf>

Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet:

<http://wetten.overheid.nl/BWBR0011853/2015-12-03>

Boerema, L. 2016. Teksten Flora- en faunawet c.a Editie 2016. SDU uitgevers, Den Haag

Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters & J.C. Buys (redactie) 2016. Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Natuur van Nederland 12, Naturalis Biodiversity Centre & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden. Leiden.

Creemers R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie) 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. – Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.

European Commission, 2007. Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC.

Flora- en faunawet: <http://wetten.overheid.nl/BWBR0009640/2016-04-14#HoofdstukV>

Memorie van toelichting bij de Wet natuurbescherming:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2012/08/17/memorie-van-toelichting-bij-wet-natuurbescherming>

Ministerie Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 2010. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten!

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2010/03/01/buiten-aan-het-werk-houd-tijdig-rekening-met-beschermde-dieren-en-planten>

Ottburg F.G.W.A. & C.A.M. van Swaay 2014. Gunstige referentiewaarden voor populatieomvang en verspreidingsgebied van soorten van Bijlage II, IV en V van de Habitatrichtlijn. WOt-rapport 124. WUR.

Regeling aanwijzing dier- en plantensoorten Flora- en faunawet:

<http://wetten.overheid.nl/BWBR0013485/2015-01-21>

Regeling vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet:

<http://wetten.overheid.nl/BWBR0013486/2014-07-01>

Tubbing, Annemiek, 2015. Het opzetvereiste in de nieuwe Wet natuurbescherming. In: Journaal Flora- en fauna 3-2015.

Vos, C.C., M. Broekmeyer, R. Buij, H. Jansman, D. Lammertsma, F. Ottburg, A. Schotman, en F. van der Zee. 2016. Beoordeling provinciale vrijstellingslijst. Rapport nr. 2699, Alterra Wageningen UR, Wageningen.

Wet natuurbescherming: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2016-34.html>

Levende atlas op Internet:

<http://www.ravon.nl/Infotheek/Soortinformatie/Amfibieën/tabid/1358/Default.aspx>

Alterra Wageningen UR
Postbus 47
6700 AA Wageningen
T 0317 48 07 00
www.wageningenUR.nl/alterra

Alterra-rapport 2736
ISSN 1566-7197

Alterra Wageningen UR is hét kennisinstituut voor de groene leefomgeving en bundelt een grote hoeveelheid expertise op het gebied van de groene ruimte en het duurzaam maatschappelijk gebruik ervan: kennis van water, natuur, bos, milieu, bodem, landschap, klimaat, landgebruik, recreatie etc.

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.000 medewerkers en 9.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

To explore
the potential
of nature to
improve the
quality of life

Alterra Wageningen UR
Postbus 47
6700 AA Wageningen
T 317 48 07 00
www.wageningenUR.nl/alterra

Alterra-rapport 2736
ISSN 1566-7197

Alterra Wageningen UR is hét kennisinstituut voor de groene leefomgeving en bundelt een grote hoeveelheid expertise op het gebied van de groene ruimte en het duurzaam maatschappelijk gebruik ervan: kennis van water, natuur, bos, milieu, bodem, landschap, klimaat, landgebruik, recreatie etc.

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.000 medewerkers en 9.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

